

впливають на роботу серцево-судинної системи (ССС) людини. Так, головною причиною смертності населення в Чернігівській області у січні – червні 2021 року були хвороби системи кровообігу - 7523 особи (за той же період кількість померлих від наслідків зараження COVID-19 в нашій області (вірус ідентифікований) - 881, вірус (не ідентифікований) – 20 осіб) (<https://www.chernigivstat.gov.ua/>). Важливе значення для відновлення здоров'я та працездатності населення мають різноманітні природні рекреаційні ресурси, яких багато в Україні. До природних ресурсів – належать природно-антропогенні геосистеми, явища і процеси, які володіють характерними рисами для організації сезонної або цілорічної рекреаційної діяльності. У межах природних рекреаційних ресурсів можна відокремити туристичні кліматичні, ландшафтні, гідрологічні, бальнеологічні, грязьові та інші. Саме слово рекреація (лат. *recreatio* — відновлення) означає активний відпочинок — це система заходів, яка пов'язана з використанням вільного часу людей для їх оздоровчої, культурно-ознайомчої і спортивної діяльності. Для тренування серцево-судинної системи людини слід використовувати туристичні кліматичні ресурси - це перш за все комфортні погодні умови, наявність сонячного світла, чистого насиченого фітонцидами та іонами повітря. Крім того, важливим є оптимальне фізичне навантаження, наприклад, оздоровчий біг на свіжому повітрі, який має бути легким, вільним, ритмічним; коли бігун може абсолютно спокійно, без всяких утруднень дихати через ніс і наспівувати просту пісеньку, але коли знадобиться додатковий вдих через рот – це означає збільшення швидкості бігу, що буде вже небезпечним навантаженням на функціонування ССС. Отже, для запобігання стресу та підтримки нормального стану ССС, людині необхідно використовувати туристичні кліматичні ресурси, активний відпочинок з урахуванням оптимального фізичного навантаження.

Види та роди ґрунтових нематод прибережної зони річки Снов (Чернігівська область, Україна)

Тетяна Жиліна, Валентина Шевченко

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Чернігів,
Україна, zhylinat@ukr.net*

При проведенні екологічної оцінки стану ґрунтів використовують різні в систематичному плані групи ґрунтових тварин, зокрема нематод. Останні дослідження свідчать, що зміни складу нематодофауни, чисельності окремих таксонів інформують про характер процесів, які відбуваються в ґрунтах, про стан біогеоценозу та рівень впливу на нього антропогенного навантаження. Останнім часом суттєвого антропогенного впливу зазнають прилеглі до річок території, де випасають худобу, та які слугують місцями відпочинку громадян. В межах Чернігівської області дослідження видового складу нематод прибережних зон річок не проводилось.

Для визначення видового складу ґрунтових нематод прибережної зони були обрані шість ділянок вздовж річки Снов біля с. Брусилів, де на забруднення прибережної смуги суттєво впливають два фактора: випасання худоби та стихійна рекреація.

Проби відбирали на відстані 3 м від кромки води. Виділяли нематод загально визнаним лійковим методом Бермана з наважки 20 г. Експозиція становила 48 год., після чого нематод фіксували ТАФом. Тимчасові мікропрепарати

виготовляли за методикою Кірьянової (Кірьянова, Краль, 1969). Перерахунок чисельності здійснювали на 100 г абсолютно сухого субстрату. Таксономічна структура нематод наведена у відповідності до “Freshwater nematodes: ecology and taxonomy” (Abebe, Andrásy, Truanspurger, 2006), але в ранзі ряду залишили таксон Tylenchida.

В ґрунті обстежених прибережних ділянок виявлено 36 видів фітонематод, які належать до 33 родів, 22 родин та 6 рядів.

Більш чисельними у популяціях виявилися представники ряду Tylenchida (72,1%). Далі в напрямку зменшення кількості у 100 г ґрунту представлені фітонематоди з рядів Rhabditida (14%), Dorylaimida (9,2 %), Plectida (2,7%), Triplonchida (1,8%) та Enoplida (0,2%). За кількістю видів ряди розподілились у тій же послідовності, а саме: Tylenchida – 12, Rhabditida – 8, Dorylaimida – 7, Plectida – 5, Triplonchida – 4, Enoplida – 1 вид. Більш різноманітними були родини Tylenchidae, Cephalobidae та Plectidae, які мали по п'ять видів.

До видів еудомінантів (частка участі становить 10% і вище) у популяціях ґрунтових нематод прибережної зони р. Снов належали *Pratylenchus pratensis* (16,5%), *Paratylenchus nanus* (10,7%), *Aglenchus agricola* (33,5%). До домінантів (частка участі становить 5,1-10%) належав *Filenchus filiformis* (6,2%). Субдомінантами (частка участі становить 2,1-5%) були *Helicotylenchus dihystra* (2,2%), *Panagrolaimus rigidus* (4,3%), *Rhabditis sp.* (4,3%), *Acrobeloides bütschlii* (2,6%), *Aporcelaimellus obtusicaudatus* (4,4%).

Вперше на території Чернігівської області виявлені *Bastiania sp.* з родини Bastianiidae та *Hirschmanniella sp.* з родини Pratylenchidae. Чисельність обох видів становила 2 особини у 100 г ґрунту або 0,3% загальної чисельності.

Інвазійні види судинних рослин прибережно-водних та заплавних комплексів території Мезинського національного природного парку

Юрій Карпенко

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Чернігів,
Мезинський Національний природний парк, Деснянське Чернігівської обл., Україна,
yuch2011@i.ua*

Флористичні дослідження інвазійних видів рослин прибережно-водних та заплавних комплексів річок в межах регіону досліджень є важливими з метою виявлення їх популяцій та локалітетів, шляхів їх розповсюдження, розробки контролюючих заходів, запобігання їх надмірного вторгнення в природні екосистеми.

Інвазійна група флори прибережно-водних та заплавних комплексів річок регіону досліджень налічує 36 видів, 32 родів з 22 родин. Значна представленість у складі спонтанної флори інвазійних видів є певною ознакою адвентизації та синантропізації рослинного покриву в межах прибережно-водних та заплавних комплексів річок в межах урботериторій Лівобережного Полісся. Конспект складено на основі власних польових та експедиційних досліджень (2015–2019 рр.) території Мезинського НПП. В межах території досліджень прибережно-водні та заплавні комплекси річок належать до басейнів річок Дніпра і Десни та відповідних їх притоків.